
ŠPEDITERSKO POSLOVANJE

Dr Vinko Nikić

**Fakultet za Mediteranske poslovne studije
Tivat**

ZNAČAJ MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

- ❖ Značaj međunarodne špedicije možemo posmatrati u užem i širem smislu.
- *U užem smislu*, ogleda se u iznalaženju najpovoljnijeg transportnog rješenja, zarad smanjenja transportnih troškova.
- *U širem smislu*, značaj međunarodne špedicije ogleda se u funkcionalnom povezivanju proizvodnje i potrošnje preko sistema međunarodnog robnog prometa, gdje ona obavlja funkciju posrednika između spoljne trgovine i saobraćaja.
- Bez međunarodne špedicije sistem spoljnotrgovinske razmjene i sistem međunarodnog transporta ne bi mogao optimalno funkcionisati

PRAVNA REGULATIVA MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

- ❖ Špediterska djelatnost, manje više kao i sve ostale djelatnosti, regulisana je zakonskim propisima, trgovačkim uzansama, običajima i sudskom praksom.
- ❖ Špediterska preduzeća u našoj zemlji posluju na osnovu Zakona o spoljnotrgovinskom poslovanju, Zakona o oblikacionim odnosima i Opštim uslovima poslovanja međunarodnih špeditera

PRAVNA REGULATIVA MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

- ❑ *Po Zakonu o spoljnotrgovinskom poslovanju* - poslovi međunarodne špedicije podrazumijevaju organizaciju otpremanja i dopremanja robe u međunarodnom robnom prometu koje obavlja preduzeće u svoje ime, a po nalogu i za račun komitenta.
- ❑ *Po Zakonu o obligacionim odnosima* - špediter se Ugovorom obavezuje da u svoje ime a za račun nalogodavca izvrši prevoz određenih stvari i uradi ostale uobičajene poslove i radnje, a poslodavac se obavezuje da mu isplati određenu naknadu.

PRAVNA REGULATIVA MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

- ❖ U međunarodnom pravu razlikujemo *tri pravna sistema* koja tretiraju špediterski posao:
- Francuski pravni sistem – koji špediterski posao tretira najbliže komisionom poslu. Naime, sličnost između komisionog i špediterskog posla je u nastupanju u pravnom prometu, u svoje ima ali za tuđi račun. Ipak, suštinska razlika je da predmet komisionog posla je kupoprodaja robe, dok predmet špediterskog posla je organizacija transporta robe.

PRAVNA REGULATIVA MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

- Njemački pravni sistem – ili tzv. Srednjeevropski pravni sistem tretira posao špeditera kao samostalan posao trgovinskog prava. Po njemu špediter ne odgovara za rad vozara i ostalih učesnika u transportu, već samo za njihov izbor. SCG.
- Anglosaksonski pravni sistem – ubraja špeditere u agente koji zaključuju ugovore u tuđe ime i za tuđi račun. (englesko i američko trgovačko pravo).

POJAM ŠPEDICIJE

- ❑ Riječ špedicija potiče od latinske riječi "expedire", što u doslovnom prijevodu znači odriješiti, urediti, dok se u praktičnoj primjeni prevodi s otposlati-otpremiti.
- ❑ Pod špedicijom podrazumijevamo specijalizovanu privrednu djelatnost koja se bavi organizacijom otpreme robe i drugim poslovima koji su s tim u vezi
- ❑ Špediter je fizičko ili pravno lice koje se isključivo bavi organizacijom otpreme robe svojih komitenata

POJAM ŠPEDICIJE

- ❑ Preduzeće i drugo pravno lice upisano u sudski registar za poslove međunarodne špedicije može organizovati otpremanje i dopremanje robe u međunarodnom saobraćaju u svoje ime i po nalogu i za račun komitenta i zaključivati ugovore o prevozu, utovaru, istovaru, pretovaru, uskladištenju i osiguranju robe, kao i sve ostale potrebne radnje neophodne da bi se organizovao transport date robe
- ❑ Špediter je organizator transporta robe svim prevoznim sredstvima i na svim prevoznim putevima

DJELOKRUG RADA ŠPEDITERA

- Postoji široki djelokrug rada špeditera za koji su bitne sljedeće karakteristike:
 - Špediter može biti fizičko ili pravno lice
 - Nalogodavac je fizičko ili pravno lice koje špediteru povjerava robu radi organizacije transporta iste
 - Špediter se javlja i kao posrednik između vlasnika robe i prevozioca koji vrši prevoz robe. U navedenom slučaju špediter se bavi isključivo organizacijom otpreme robe, što treba razlikovati od njegove mogućnosti da osim organizacije transporta, može vršiti svojim prevoznim sredstvima vršiti prevoz

DJELOKRUG RADA ŠPEDITERA

- ❑ Sam pojam otpreme, kao špediterove djelatnosti, treba shvatiti u najširem smislu, što znači da on pored otpreme obuhvata i sve ostale prateće radnje neophodne za kompletnu organizaciju transporta robe (otprema, doprema, ukrcaj, iskrcaj, uskladištenje, izvozno i uvozno carinjenje, izdavanje garancija, zastupanje komitenata, itd.....)
- ❑ Pomoć špeditera u organizaciji najefikasnijeg vida transporta u smislu sigurnosti i ekonomičnosti

POJAM MEĐUŠPEDITERA I PODŠPEDITERA

- Za uspješno obavljanje špediterskog posla špediter je često prisiljen da se koristi uslugama međušpeditera i podšpeditera
- Međušpediter – je špediter na kojega je glavni špediter, kao nosilac komitentovog naloga, prenio djelimično izvršenje povjerenog posla. Usluge međušpeditera, špediter prvenstveno u međunarodnom djelokrugu svog poslovanja kao i u interkontinentalnoj organizaciji otpreme robe

POJAM MEĐUŠPEDITERA I PODŠPEDITERA

- Za razliku od međušpeditera, Podšpediter - je špediter na kojega je glavni špediter prenio izvršenje špediterskog posla u cjelini. Na taj način u izvršavanju komitentovog naloga podšpediter zamjenjuje glavnog špeditera u potpunosti. Ovo se radi naročito u slučajevima gdje na određenim područjima glavni špediter nema organizovanu sopstvenu špeditersku službu ili u slučajevima prezauzetosti.
- Povjeravanjem poslova podšpediteru, glavni špediter se ne oslobađa odgovornosti već odgovara kako za njegov izbor tako i za njegov rad.

PODJELA ŠPEDICIJE

- Uslijed raznovrsnosti špediterskih poslova imamo podjelu špedicije prema:
 - Teritorijalnom djelokrugu poslovanja na: unutrašnju i međunarodnu špediciju
 - Prema specifišnosti poslovanja: na lučku, kontinentalnu i graničnu špediciju
 - Prema specifičnim svojstvima robe: na špeditere za prevoz generalnog, rasutog i tečnog tereta, koji se dalje mogu specijalizovati za prevoz samo jedne u strukturi navedenih vrsta roba (kafa, pamuk, nafta, specifična lako kvarljiva roba....., itd.)

UNUTRAŠNJA I MEĐUNARODNA ŠPEDICIJA

- ❑ Pod unutrašnjom špedicijom – podrazumijevamo organizaciju transporta robe u granicama jedne države, pri čemu se služi isključivo domaćim prevoznim sredstvima
- ❑ Pod međunarodnom špedicijom – podrazumijevamo organizaciju transporta robe van državnih granica. U međunarodnoj špediciji razlikujemo:
 - Izvoznu špediciju – iz svoje zemlje u inostranstvo
 - Uvoznu špediciju – iz inostranstva u svoju zemlju
 - Tranzitnu špediciju – između stranih zemalja, a preko svoje zemlje

UNUTRAŠNJA I MEĐUNARODNA ŠPEDICIJA

- ❑ Iako je međunarodna špedicija mlađa od unutrašnje njena je važnost za jednu nacionalnu privredu daleko veća
- ❑ O važnosti međunarodne špedicije za jednu zemlju i njen privredni razvoj dovoljno govori podatak po kome se oko 95% cjelokupnog izvoza, uvoza i tranzita u mnogim državama obavlja putem preduzeća za međunarodnu špediciju
- ❑ Veća važnost međunarodne špedicije zahtijeva i mnogo veću stručnost kadrova koji je obavljaju

LUČKA, KONTINENTALNA I GRANIČNA ŠPEDICIJA

- ❑ Lučka špedicija – kao što joj i samo ime govori bavi se organizacijom otpreme robe u morskim lukama, zbog čega se još i naziva pomorskom špedicijom. Značaj pomorske špedicije daleko prevazilazi sve ostale vidove špedicije, čemu je zaslužan prije svega pomorski transport kao najznačajniji vid transporta
- ❑ Na ekonomičnost pomorskog transporta pretežno utiču sljedeći faktori: besplatni prevozni put, veoma veliki smještajni kapaciteti brodova, relativno niska potrošnja goriva, dugi vijek trajanja broda, veliki stepen ekonomskog korišćenja pogonske energije, velika produktivnost rada.....

LUČKA, KONTINENTALNA I GRANIČNA ŠPEDICIJA

- ❑ Kontinentalna špedicija – je špedicija koja se bavi organizovanjem transporta robe kopnenim, riječnim i vazdušnim saobraćajem
- ❑ Poslove kontinentalne špedicije obavljaju kontinentalni špediteri, pa ih zavisno od vrste prevoznog puta dijelimo na željezničke, drumske, riječne i vazdušne
- ❑ Sjedište ovih špediterskih preduzeća obično je locirano na značajnim saobraćajnim čvorištima ili važnim industrijskim centrima

LUČKA, KONTINENTALNA I GRANIČNA ŠPEDICIJA

- ❑ Pod graničnom špedicijom – podrazumijevamo carinsko otpremanje izvozne, uvozne i tranzitne robe kao i druge poslove koji se javljaju prilikom prelaska robe preko carinske linije
- ❑ Najznačajniji poslovi koje obavljaju granični špediteri su manipulacije oko prekrcaja, privremenog uskladištenja, ukrcaja, kontrole robe, organizovanja različitih pregleda robe (sanitarnih, veterinarskih itd)

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE I NJIHOV ZNAČAJ

- ❑ *U osnovne poslove međunarodne špedicije ubrajamo:*
 - Stručni savjeti i učestvovanje u pregovorima radi zaključivanja ugovora o međunarodnoj kupoprodaji
 - Intradacija
 - Doziv robe
 - Zaključivanje ugovora o prevozu robe na klasičan način – upotreba prevoznog sreds. jedne saobr. grane
 - Zaključivanje ugovora o multimodalnom transportu
 - Prihvat robe radi otpreme
 - Otprema, doprema i prevoz robe u užem smislu

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE I NJIHOV ZNAČAJ

- Zaključivanje ugovora o ukrcaju, iskrcaju i prekrcaju robe
- Zaključivanje ugovora o transportnom osiguranju
- Zaključivanje ugovora o uskladištenju robe
- Ispostavljanje i pribavljanje prevoznih i drugih isprava
- Obavljanje poslova u vezi s carinjenjem robe
- Kontrola ispravnosti dokumenata i obračun vozarine, carine i drugih dažbina i troškova
- Informisanje nalogodavca

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - stručni savjeti

- ❑ Korišćenje špediterskih usluga od strane komitenta je neophodno u svim predradnjama špediterskog posla prije zaključivanja ugovora o međunarodnoj kupoprodaji
- ❑ Komitent obavezno mora zatražiti pomoć špeditera kod izrade uvoznih i izvoznih predkalkulacija od čijih rezultata najčešće zavisi da li će doći do realizacije uvoza ili izvoza robe

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - *Instradacija*

- *Instradacija* – vuče korjen od latinske riječi in (u, na) i strada (put), što se u transportu može prevesti kao određivanje transportnog puta i transportnih sredstava za otpremu jedne pošiljke.

U međunarodnoj špediciji smatra se najtežim i najodgovornijim poslom svakog špeditera kojeg on mora uraditi za svog komitenta.

- U okviru pojma i značaja instradacije podrazumijevamo određivanje prevoznog puta, određivanje prevoznog sredstva, vremena i načina kojim će se roba otpremiti od ishodišta do odredišta

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - Instradacija

- Faktori koji utiču na instradaciju su prije svega:
 - Troškovi
 - brzina i kvalitet otpreme
 - kao i oni faktori koji iz ovih mogu proizaći (priroda robe, geografski položaj otpremnog-odredišnog mjesta, politička situacija....., itd.)

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - doziv robe

- ❑ Kod izvoza robe morskim putem međunarodni špediter je u okviru poslova organizacije transporta vrši tzv. doziv robe - što podrazumijeva davanje uputa pošiljaocu o tome kada će i kako uputiti robu u luku
- ❑ Davanje ovih uputstava ima za cilj da se optimalno sinhronizuje vrijeme dolaska robe u luku s planiranim vremenom njenog ukrcaja u određeni brod
- ❑ Za pravilno dozivanje robe neophodno je poznavati: dan dospjeća broda, mjesto ukrcaja, količinu robe i propusnu moć pruge, kojom će roba prispjeti u luku

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora o prevozu sa kontinentalnim prevoznicima

- ❑ Za potrebe organizacije transporta robe, špediteri zaključuju ugovore s trećim licima za prevoz robe kontinentalnim prevoznim sredstvima
- ❑ Ove ugovore špediter zaključuje u svoje ime a za tuđi (komitentov) račun
- ❑ Zaključivanje ugovora o prevozu sa kontinentalnim prevoznicima špediter vrši neposredno ili koristeći neko drugo špeditersko preduzeće

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora u međunarodnom multimodalnom trans.

- ❑ Značaj međunarodnog multimodalnog transporta leži u činjenici da se njegovim afirmisanjem i razvojem mogu ostvariti sve prednosti savremenih oblika manipulacije transporta robe kao što su: paletizacija, kontejnerizacija, Ro-Ro....,itd.
- ❑ Međunarodni multimodalni prevoz predstavlja prevoz robe pomoću najmanje dvije različite transportne grane
- ❑ Međunarodni multimodalni prevoz predstavlja prevoz robe iz jedne zemlje u drugu sa najmanje dva različita prevozna sredstva na osnovu jedinstvenog ugovora o prevozu, tj, jednog prevoznog dokumenta

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora u međunarodnom multimodalnom trans.

- ❑ Preduzetnik multimodalnog prevoza je svako lice koje u svoje ime zaključi ugovor o multimodalnom prevozu, a djeluje kao nalogodavac, a ne kao agent.
- ❑ Zbog velikog broja učesnika u prevozu iz praktičnih razloga se nastoji odgovornost usmjeriti ka jednom licu – preduzetniku multimodalnog prevoza
- ❑ Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o međunarodnom multimodalnom prevozu robe, preduzetnik preuzima odgovornost za cjelokupno izvršenje prevoznog procesa “od vrata do vrata”

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora u međunarodnom multimodalnom trans.

- ❑ Špediter se u međunarodnom multimodalnom transportu može pojaviti kao predstavnik nalogodavca – *izvoznika/prodavca* i tada nastupa kao krcatelj ili pošiljaljac koji robu predaje preduzetniku multimodalnog prevoza, i uglavnom obavlja poslove vezane za otpremu robe
- ❑ Špediter se u međunarodnom multimodalnom transportu može pojaviti kao predstavnik nalogodavca – *uvoznika/kupca*, u kom slučaju nastupa kao lice koje robu preuzima od preduzetnika multimodalnog transporta, tj. kao primalac robe

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - prihvatanje robe radi otpreme

- ❑ Prihvatanje robe od strane špeditera predstavlja uslov za organizaciju njene otpreme
- ❑ Roba primljena radi otpreme mora biti spremna za prevoz, što znači da je obaveza nalogodavca da pripremi robu za prevoz – transport
- ❑ Prema špediterskom stanovištu roba je spremna za prevoz kada je:
 - Propisno pakovana
 - Stavljena na raspolaganje špediteru i
 - Pravovremeno stavljena špediteru na raspolaganje

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - otprema, doprema i tranzit robe u užem smislu

- ❑ Razlikuju se dvije vrste otpreme:
 - Otprema kontinentalnim vozilima
 - Otprema morskim putem
- ❑ Zadatak špeditera kod otpreme kontinentalnim vozilima je:
 - Da naruči vozila, vodi računa o tome da ona budu pogodna za prevoz konkretne robe
 - Da vodi brigu o tome da vozila budu na vrijeme postavljena i spremna za utovar
 - Da vodi brigu o pravovremenom utovaru robe u vozilu
 - Da ispuni i ponese vozaču tovarni list na potvrdu

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - otprema, doprema i tranzit robe u užem smislu

- ❑ Kada se radi o dopremi robe iz inostranstva, tada su aktivnosti špeditera analogne postupanju u vezi s otpremom robe
- ❑ Radnje špeditera kod dopreme su:
 - Prima izvještaje o dospijeću robe
 - Preuzima robu od vozara
 - Utvrđuje stanje robe

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - otprema, doprema i tranzit robe u užem smislu

- Kada je riječ o tranzitu robe u užem smislu - zadatak je špeditera da organizuje dopremu prevozne robe iz jedne zemlje, koju nakon preuzimanja, otprema u drugu zemlju
- Kod tranzita jedne pošiljke, proizilazi da špediter obavlja poslove i otpreme i dopreme

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora o ukrcaju, iskrcaju i prekrcaju robe

- ❑ Međunarodni špediteri vršeći organizaciju otpreme, dopreme i tranzita robe obavljaju poslove utovara, istovara i pretovara robe, a to najčešće rade putem zaključivanja ugovora sa specijalizovanim organizacijama
- ❑ Ove ugovore špediteri najčešće zaključuju u svoje ime a za tuđ račun, mada ih ponekad zaključuju u svoje ime i svoj račun, naročito kada se pojavljuju u ulozi preduzetnika multimodalnog transporta
- ❑ *Veoma važno je posvetiti pažnju:*
 - značaju izraza ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj
 - Pravovremenosti ukrcajno-iskrcajnih-prekrcajnih radnji
 - Racionalnosti ukrcajno-iskrcajnih-prekrcajnih radnji

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora o transportnom osiguranju

- ❑ Transportno osiguranje - kao dio djelatnosti osiguranja ima zadatak da obezbijedi ekonomsku zaštitu od rizika koji nastaju u vezi sa saobraćajem
- ❑ Uloga špeditera kod transportnog osiguranja je naročito značajna kod sklapanja ugovora o osiguranju robe u međunarodnom transportu
- ❑ Prema zakonu o obligacionim odnosima Ugovor o osiguranju je zaključen kad ugovorači potpišu polis osiguranja ili listu pokrića
- ❑ Polisa osiguranja mora sadržati sve bitne elemente ugovora o osiguranju

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - zaključivanje ugovora o uskladištenju i uskladištenje robe

- ❑ U okviru svoje djelatnosti međunarodni špediteri vrlo često vrše i poslove zaključivanja ugovora o uskladištenju i samom uskladištenju robe
- ❑ Na osnovu ugovora o špediciji špediter je ovlašćen da izvrši uskladištenje nalogodavčeve robe i na taj način zaštiti njegove interese
- ❑ Špediter vrši uskladištenje robe naročito u **dva slučaja:**
 - *Ako se priliiv robe u luku ne može sinhronizovati s dolaskom broda, u tom slučaju dolazi do uskladištenja robe*
 - *Ako je robu prije daljnje otpreme potrebno sortirati, pakovati, prepakovati ili nad njom preduzeti neke druge radnje*

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - ispostavljanje prevoznih i drugih dokumenata

- ❑ Među osnovnim špediterskim poslovima, posebno mjesto zauzima ispostavljanje ili pribavljanje špediterskih i drugih dokumenata
- ❑ Smatra se da je špediter svoju obavezu prema nalogodavcu izvršio kada mu je pribavio uredna i čista prevozna dokumenta
- ❑ Čista prevozna dokumenta su takva dokumenta iz kojih se vidi da je roba otpremljena na odredište u istoj količini i stanju u kojem je primljena iz čega ne proizilaze nikakva ograničenja u pogledu kvaliteta, količine i njene ambalaže

POSLOVI MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE - ispostavljanje prevoznih i drugih dokumenata

- Prevoznim dokumentima smatramo dokumenta koja se izdaju prilikom zaključivanja ugovora o prevozu, i zavisno od vrste prevoza razlikujemo prevozna dokumenta u pomorskom, željezničkom, drumskom, riječnom i vazdušnom saobraćaju

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- ❑ Tovarni list u željezničkom saobraćaju je dokument kod prevoza robe. To je formalna isprava koja se izdaje na propisanom obrascu željeznice, i njime pošiljalac i željeznica kao prevozilac zaključuju ugovor o prevozu.
- ❑ Tovarni list je dokument koji prati robu i predstavlja dokaz da je zaključen ugovor o prevozu robe željeznicom
- ❑ Tovarni list popunjava pošiljalac i prema željezničkim propisima odgovoran je za tačnost unjetih podataka i izjava u tovarnom listu

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- ❑ Veoma je važno u tovarnom listu unjeti tačno imenovanje robe, prije svega zbog pravilne klasifikacije robe
- ❑ Da ne bi došlo do pogrešnog imenovanja robe u tovarnom listu nalogodavac je obavezan da špediteru dostavi trgovački naziv i imenovanje prema klasifikaciji robe
- ❑ Ukoliko nalogodavac dostavi samo trgovački naziv robe, obaveza špeditera kao specijaliste je da klasifikuje robu. U slučaju pogrešne klasifikacije, snosiće posljedice zbog pogrešnog imenovanja

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- ❑ Postoje dvije vrste željezničkog tovarnog lista:
 - Tovarni list u unutrašnjem (domaćem) transportu
 - Tovarni list u međunarodnom transportu
- ❑ Tovarni list u unutrašnjem transportu – se sastoji od 5 primjeraka (listova)
 - Originala – list broj 1, koji prati pošiljku i predaje primaocu koji postaje imaoцем prava iz tovarnog list.
 - List broj 2 – koji predstavlja računski dokument koji sadrži sve troškove prevoza i prati pošiljku do uputne stanice i dnevni računom prispijeća stvari, dostavlja se kontroli prihoda

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- Izvoještaj o prispijeću – list 3, prati pošiljku do uputne stanicea služi za izvještavanje primaoca o prispijeću pošiljke u stanicu. Ovaj primjerak se poslije izdavanja potvrde primaocu čuva u arhivi stanice
- Duplikat tovarnog lista – list 4, za pošiljaoca ima trojako značenje i to: a) to je dokument o zaključenom ugovoru o prevozu, b) to je isprava koja mu daje legitimaciju prava sve dok to svojstvo ne stekne primalac, c) to je dokument koji daje pošiljaocu pravo da izmijeni ugovor o prevozu
- Kopija tovarnog lista – list broj 5, čuva se u arhivi uputne stanice

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- Međunarodni tovarni list - predstavlja osnovni dokument u međunarodnom transportu robe željeznicom i sastojise od 6 listova i to:
 - List broj 1 - original tovarnog lista, koji prati robu i predaje se primaocu prilikom izdavanja stvari u uputnoj stanici
 - List broj 2 - tovarna karta, koji čuva željeznica kojoj pripada uputna stanica
 - List broj 3 - izvještaj o prispijeću, koji se čuva u uputnoj stanici nakon predaje robe i originala tovarnog lista primaocu

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- List broj 4 - duplikat tovarnog lista, koji se izdaje pošiljaocu nakon zaključenja ugovora o prevozu
- List broj 5 - kopija, koja prati pošiljku do granične stanice, gdje se djelovi tovarnog lista 1,2,3, predaju stranoj željezničkoj upravi zajedno s pošiljkom, a list broj 5 (kopiju), zadržava granična stanica i dostavlja odjeljenju kontrole prihoda za međunarodni saobraćaj
- List broj 6 - prepis kopije tovarnog lista, koji ostaje kao dokument u otpravnoj stanici

TOVARNI LIST U ŽELJEZNIČKOM TRANSPORTU

- Međunarodni tovarni list – sadrži sljedeće podatke:
 - Mjesto i datum njegovog sastavljanja
 - Naziv uputne stanice
 - Ime i prezime, odnosno naziv primaoca i njegovu adresu
 - Naznačene vrste i mase stvari
 - Ime i prezime odnosno nazivpošiljaoca, njegovu adresu i potpis koji može biti zamijenjen svojerušnim potpisom i pečatom
 - Žig otpravne stanice
 - Prevozne i druge troškove
 - Soisak isprava koje se prilažu uz tovarni list

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU

- ❑ U drumskom saobraćaju tovarni list služi kao transportni dokument. Ustvari, to je pisani dokument koji dokazuje da je zaključen ugovor o prevozu.

- ❑ Postoje dvije vrste drumskog tovarnog lista:
 - Tovarni list u unutrašnjem drumskom saobraćaju
 - Tovarni list za međunarodni drumski saobraćaj

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU

❑ Tovarni list u unutrašnjem drumskom saobraćaju

Je prevozna isprava koja se izdaje u tri originalna primjerka, od kojih se:

- prvi predaje pošiljaocu,
 - drugi prati robu i predaje se primaocu i
 - treći primjerak koji je u vlasništvu prevozioca
- ❑ Tovarni list se izdaje na zahtjev pošiljaoca ili prevoznika
- ❑ Obaveza pošiljoca je da popuni tovarni list sa neophodnim, tačnim i istinitim podacima

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU

- Unutrašnji drumski tovarni list sadrži sljedeće elemente:
 - Datum i mjesto izdavanja tovarnog lista
 - Ime ili naziv i adresu pošiljaoca
 - Ime ili naziv prevozioca
 - Registarski broj vozila
 - Datum i mjesto utovara stvari
 - Ime ili naziv primaoca i mjesto istovara
 - Uobičajeni opis stvari i način pakovanja – propisani
 - Broj koleta, njihove oznake i brojčane oznake
 - Bruto masu stvari
 - Troškove u vezi s prevozom stvari
 - Uputstva potrebna za carinske i druge radnje
 - Spisak dokumenata koji se prilažu uz tovarni list

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU

- ❑ Tovarni list u međunarodnom drumskom saobraćaju predstavlja prevozni dokument i ujedno dokaz o zaključenom ugovoru o prevozu, uslovima ugovora i prijemu robe od strane vozaara.
- ❑ Međunarodni drumski tovarni list CMR kao jedinstveni tovarni list ispostavlja se u tri originalna primjerka koje potpisuju pošiljalac i vozar.
- ❑ Prvi primjerak se predaje pošiljaocu, drugi prati robu a treći ostaje vozaru
- ❑ Tovarni list popunjavaju pošiljaoc i vozar nakon završenog ukrcaja robe

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU

□ Međunarodni tovarni list CMR sadrži:

- Datum i mjesto ispostavljanja
- Ime i datum pošiljaoca
- Ime i adresa vozara
- Mjesto i datum preuzimanja robe i mjesto određeno za isporuku
- Mjesto i adresu primaoca
- Uobičajeni opis vrste robe i način pakovanja
- Bruto težina robe ili drukčije izražena količina
- Troškove u vezi s prevozom
- Potrebne instrukcije za carinske i druge formalnosti
- Isprava da prevoz podliježe odredbama Konvencije CMR, bez obzira na bilo koje suprotne propise

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU - TIR karnet

- ❑ TIR KARNET - *transport international par la rout* - ili *Transport International by Road* - predstavlja karnet kojim se primjenjuju posebni propisi carinske konvencije o međunarodnom prevozu
- ❑ Nacionalna udruženja preuzimaju garancije za radnje na osnovu karneta TIR koja su izdala na svojoj teritoriji, kao i za karnete TIR koja su izdala inostrana udruženja, članovi međunarodnih udruženja drumskih prevoznika
- ❑ TIR karnet posjeduje onoliko vaučera i kontrolnih listića (kupona) kroz koliko zemalja roba treba da prođe, pri čemu se komplet od 2 vaučera i 2 kontrolna listića upotrbljavaju za svaku zemlju u kojoj se obavlja TIR operacija

TOVARNI LIST U DRUMSKOM TRANSPORTU - TIR karnet

- ❑ Prevoz robe TIR karnetom je pod carinskim nadzorom od polazne do odredišne tačke
- ❑ U polaznoj carinarnici carinska služba kontroliše teret i nakon toga plombira vozilo, što unosi u TIR karnet i zadržava 1 listić i ovjerava vaučer. TIR se zatim vraća prevozniku koji počinje prevoz, da bi na izlaznoj granici carinski organi provjerili plombe, otkidaju drugi listić TIR karneta i ovjeravaju vaučer.
- ❑ Ovjereni vaučeri su dokaz da je TIR operacija u toj zemlji uredno izvršena, pa vozilo može napustiti teritoriju

VAZDUHOPLOVNI TOVARNI LIST

- ❑ Vazduhoplovni tovarni list predstavlja dokument o prevozu robe a ujedno i vrstu ugovora između pošiljaoca i prevoznika
- ❑ Izdaje se u tri originalna primjerka i više kopija
 - Original 1 - sa oznakom za prevozioca, koji on zadržava
 - Original 2 - sa oznakom za primaoca, koji on zadržava
 - Original 3 - potpisan od strane prevozioca koji zadržava pošiljalac robe

VAZDUHOPLOVNI TOVARNI LIST

- ❑ *Razlikujemo dvije vrste: tovarni list u unutrašnjem i tovarni list u međunarodnom saobraćaju*
- ❑ *Tovarni list u unutrašnjem vazdušnom saobraćaju – ima pored tri navedena originala i tri kopije i to:*
 - *Kopiju 4 – koja prati pošiljku do odredišnog aerodroma, na kojoj primalac potpisuje prijem pošiljke. Ovu kopiju zadržava prevoznik kao potvrdu o isporuci pošiljke i dokaz o izvršenju prevoznog ugovora*
 - *Kopiju 5 – zadržava prvi prevozioc na aerodromu u mjesu polaska i služi kao dokument otpreme*
 - *Kopiju 6 – koju zadržava zastupnik ili ovlašćeno lice prevoznika*
- ❑ *Sadrži sljedeće elemente: mjesto i datum izdavanja, mjesto polaska i mjesto opredjeljenja, ime i adresu pošiljaoca, vrstu i količinu stvari i spisak isprava koje se uz tovarni list polažu*

VAZDUHOPLOVNI TOVARNI LIST

- Vazduhoplovni tovarni list u međunarodnom saob. – je regulisan od strane IATA (*International Air Transport Association*), popunjava se u tri originalna primjerka i nije prenosiv i mogu se izdati kopije koje imaju zadatak da vrše obavještenja.
- Kopija 4 – prati pošiljku do odredišnog mjesta i primalac je potpisuje, čime ona služi kao dokaz prevoziocu da je roba predata
- Kopija 5 – prati robu do odredišnog aerodroma i zadržava je carina prilikom carinske kontrole
- Kopija 6 – prati pošiljku i zadržava je treći prevoznik
- Kopija 7 – prati robu i zadržava je drugi prevoznik
- Kopija 8 – koju zadržava prvi prevoznik prilikom otpreme robe
- Kopija 9 – koju zadržava zastupnik izdavaoc tovarnog lista i čuva je dvije godine
- Kopije 10, 11 i 12, su rezervne kopije ukoliko u prevozu učestvuje više od tri prevoznika

TOVARNI LIST U RIJEČNOM TRANSPORTU

- ❑ Riječni tovarni list – služi kao potvrda da je roba ukrcana u brod riječnog brodarstva, uz uslove koji su u njemu navedeni.
- ❑ Tovarni list u riječnom prevozu predstavlja ispravu koja glasi na ime i ne može glasati po naredbi ili na donosioca
- ❑ Razlikujemo dvije vrste riječnog tovarnog lista:
 - Tovarni list u untrašnjem riječnom transportu
 - Tovarni list u međunardonom riječnom transportu

TOVARNI LIST U RIJEČNOM TRANSPORTU

- ❑ *Tovarni list u untrašnjem riječnom transportu - sastoji se od šest djelova i to:*
 - *Originalnog tovarnog lista* – koji prati robu do mjesta iskrcaja i predaje se primaocu
 - *Kopija 1* – koja prati pošiljku do prijemna agencije koja je ovjerava i šalje komercijalnoj službi broдача
 - *Kopija 2* – koja prati pošiljku do prijemne agencije koja je zadržava u svojoj evidenciji
 - *Kopija 3* – koja se dostavlja pošiljaocu uz račun
 - *Kopija 4* – koju zadržava komercijalna služba broдача u svojoj evidenciji
 - *Priznanica* – koja se izdaje pošiljaocu kao potvrda o predaji robe na prevoz.

TOVARNI LIST U RIJEČNOM TRANSPORTU

- *Tovarni list u međunarodnom riječnom transportu - sastoji se od sljedećih djelova :*
 - *Originala tovarnog lista* – koji prati pošiljku do brodske uputne stanice i predaje se pošiljkom primaocu
 - *Duplikata* – koji se izdaje pošiljaocu prilikom prijema pošiljke i služi kao isprava o zaključivanju ugovora o prevozu
 - *Kopije 1* – koju zadržava vozar i koja mu služi kao isprava u finansijskom i deviznom poslovanju
 - *Kopije 2* – koja prati robudo prijemne agencije, koja je zadržava za svoje potrebe
 - *Kopije 3* – koju dostavlja vozar uz obračun vozarine i dr. trošk.
 - *Kopije 4* – koja prati pošiljku do brodske uputne stanice sa svrhom obavještenja primaoca o prispijeću robe. Ovu kopiju zadržava prijemna agencija nakon aviziranja.

PREDRADNJE ŠPEDITERSKOG POSLOVA

- ❖ Obično u praksi svaki spoljnotrgovinski posao ima tri osnovne faze: *pripremnu fazu, fazu ugovaranja i fazu izvršenja posla*, međunarodna špedicija ima veoma važnu ulogu u svim ovim fazama.
- *Pripremna faza* – kao faza koja daje odgovor da li je budući posao rentabilan, uključuje špeditera koji svojim iskustvom i savjetima, kao i predkalkulacijom budućih transportnih troškova, komitentu daje značajne podatke za ocjenu valjanosti posla i umnogome predodređuje ulazak u sljedeću fazu.

PREDRADNJE ŠPEDITERSKOG POSLA

- ❖ *Faza ugovora* – kao takva iziskuje aktivnu ulogu špeditera jer se preciziraju svi detalji vezano za transport robe, gdje špediter svojom ulogom štiti interese svoga komitenta i rješava sve dileme i nejasnoće u kupoprodajnom ugovoru.
- ❑ Sve aktivnosti špeditera u pripremnoj i fazi ugovaranja spoljnotrgovinskog posla čine predradnje špediterskog posla i tu spadaju:
 - ❑ Definisiranje uvozno-izvoznog statusa robe i visine troškova po osnovu tog posla;
 - ❑ Predkalkulacija transportnih troškova;
 - ❑ Analiza elemenata kupoprodajnog ugovora, značajnih za transport robe;
 - ❑ Kalkulacija transportnih troškova;
 - ❑ Špediterska ponuda;
 - ❑ Zaključenje ugovora o špediciji

DEFINISANJE UVOZNO-IZVOZNOG STATUSA ROBE

- ❑ *Definisanje uvozno-izvoznog statusa robe* – daje odgovor na pitanje da li se i pod kojim uslovima određene roba, sa stanovišta važećih propisa može uvoziti, odnosno izvoziti.
- ❑ To se postiže postupkom svrstavanja robe po carinskoj tarifi.

PREDKALKULACIJA TRANSPORTNIH TROŠKOVA

- ❖ Predkalkulacija sadrži sljedeće bitne elemente:
 - visinu carinskih, poreskih i drugih dažbina
 - troškove preuzimanja robe od isporučioaca
 - troškove prevoza u zemlji izvoza
 - troškove usputnih pretovara
 - troškove glavnog prevoza
 - troškove osiguranja robe u transportu
 - troškove prevoza u zemlji uvoza
 - troškove propisanih inspekcijskih pregleda
 - špeditersku uslugu.

ANALIZA ELEMENATA KUPOPRODAJNOG UGOVORA

- ❖ Elementi koji su značajni za transport robe su:
 - ❑ **Ugovaranje transportne klauzule** – predstavlja ključnu tačku i polaznu osnovu cjelokupne organizacije transporta i ukupnih transportnih troškova. Savjeti špeditera po pitanju izbora transportne klauzule mogu biti veoma značajani po komitenta.
 - ❑ **Dokumenti koji služe kao dokaz o isporuci robe** – Često u međunarodnoj prodaji se dešava da robe bude plaćena prije nego li dođe u fizički posjed kupca. Da bi kupac ispunio obavezu plaćanja mora da posjeduje dokument koji će mu omogućiti pravo raspolaganja robom.
 - ❑ Svi dokumenti koji služe kao dokaz robe mogu biti kategorisani u : **transportne, špediterske i ostale dokumente**

ANALIZA ELEMENATA KUPOPRODAJNOG UGOVORA

❖ **Transportne dokumente sačinjavaju:**

- Pomorski konosman ili teretnica (Bill of Lading)
- Pomorski tovarni list (Sea Wazbill)
- Riječni konosman ili teretnica
- Riječni tovarni list
- Međunarodni željeznički tovarni list (Railwaz Bill)
- Međunarodni drumski tovarni list (Road Bill)
- Međunarodni vazduhoplovni tovarni list (Airway Bill).

ANALIZA ELEMENATA KUPOPRODAJNOG UGOVORA

- ❖ **U špeditorske dokumente spadaju:**
 - Špeditorska potvrda prijema (FCR – Forwards Certificate or Receipt)
 - Špeditorska transportna potvrda (FCT – Forwards Certificate of Transport)
 - Špeditorska teretnica za multimodalni transport (FBL – Forwards Bill of Lading)
 - Špeditorska skladišna potvrda (FWR – Forwards Warehouse Receipt)

ANALIZA ELEMENATA KUPOPRODAJNOG UGOVORA

- ❖ **U ostale dokumente spadaju:**
 - Skladišnica (Warant)
 - Kapetanska potvrda (Mate's Receipt)
 - Nalog za isporuku (Delivery order)
 - Obalska potvrda (Dock receipt).

- ❖ **Osnovna uloga špeditera jeste da uputi komitenta na dokument koji mu obezbjeđuje najveći stepen sigurnosti za ostvarenje svojih prava iz budućeg ugovora.**

KALKULACIJA TRANSPORTNIH TROŠKOVA

- ❖ Pod špediterskom kalkulacijom podrazumijeva se detaljan sistematski pregled svih troškova jedne ili više mogućnosti organizacije transporta robe koja je predmet transporta.
- ❖ Po pravilu ona se prezentira komitentu u pismenoj formi i predstavlja bazu za njegovu trgovačku kalkulaciju

ŠPEDITERSKA PONUDA

- ❖ *Špediterska ponuda* – je konačna kalkulacija svih transportnih troškova i svih usluga koje špediter nudi komitentu kao transportno rješenje.
- ❖ Ona pokazuje spremnost špeditera da organizuje transport robe po najpovoljnijim uslovima na tržištu i ujedno predstavlja poziv komitentu na zaključenje Ugovora o špediciji.
- ❖ Svaka ponuda mora sadržati opciju roka važenja cijene.
- ❖ Kada komitent prihvati ponudu, stiču se uslovi za zaključenje Ugovora o špediciji.

ZAKLJUČENJE UGOVORA O ŠPEDICIJI

- ❖ Ugovor o špediciji je ugovor privrednog prava kojim se špediter ovabezuje komitentu da organizuje transport robe, kao sve ostale potrebne radnje, carinske i druge formalnosti u vezi sa tim transportom.
- ❖ Predmet ugovora o špediciji jeste organizacija transporta robe koju špediter obavlja u svoje ime a za račun komitenta.

OBAVEZE ŠPEDITERA IZ UGOVORA O ŠPEDIICIJI

- ❑ Obaveza zaključenja ugovora sa trećim licima
- ❑ Obaveza postupanja sa pažnjom dobrog privrednika
- ❑ Obaveza prijema i čuvanja robe
- ❑ Obaveza prihvata i predaje robe
- ❑ Obaveza prenosa prava na komitenta
- ❑ Obaveza polaganja računa komitentu

ODGOVORNOSTI ŠPEDITERA IZ UGOVORA O ŠPEDIICIJI

- ❑ Odgovornost za štete
- ❑ Odgovornost za izbor i rad trećih lica
- ❑ Odgovornost za rad svojih radnika
- ❑ Odgovornost za rad međušpeditera
- ❑ Odgovornost u postupku carinjenja robe

PRAVA ŠPEDITERA IZ UGOVORA O ŠPEDIJI

- Pravo na dobijanje preciznog naloga
- Pravo na naknadu troškova
- Pravo na naplatu usluge
- Založno pravo

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ Najznačajnije radnje špediterskog posla izvoza su:
 - prijem dispozicije
 - otvaranje predmeta
 - zaključenje ugovora o prevozu
 - prijem robe od isporučioaca
 - organizacija inspekcijskih pregleda robe
 - zaključenje ugovora o osiguranju robe u transportu
 - organizacija izvoznog carinjenja robe
 - aviziranje pošiljke
 - praćenje izvršenja transporta
 - polaganje računa komitentu
 - naplata troškova i špediterske usluge
 - zaključenje predmeta

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Prijem dispozicije od komitenta* - predstavlja nalog koji komitent daje špediteru radi organizacije transporta robe.
- ❑ Dispozicija sadrži sljedeće osnovne podatke:
 - vrstu, količinu i vrijednost robe
 - ime i adresu domaćeg isporučioaca
 - mjesto i tačku isporuke u zemlji
 - datum spremnosti robe za transport
 - ime i adresu kupca u inostranstvu
 - odredište robe i rok isporuke
 - ugovorenu transportnu klauzulu
 - način otpreme (vid transporta)
 - osiguranje i dr.

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Otvaranje predmeta* - Svaki špediterski posao počinje otvaranjem predmeta i dobijanjem posebnog evidencionog broja koji se naziva pozicija. Sva dokumentacija od početka pa do kraja posla mora biti uredno i hronološki odlagana.
- ❖ *Zaključenje ugovora o prevozu* - Svaki špediter bira jednog ili više prevoznika i sa njima zaključuje pojedinačne ugovore o prevozu. Svaki vid transporta ima svoje specifičnosti koje špediter mora poznavati do detalja kako bi zaključio povoljan i kvalitetan ugovor o transportu.

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Prijem robe od isporučioca* – Špediter je dužan da primi robu od isporučioca ili izvoznika radi njenje otpreme do krajnjeg kupca. Postoje dva načina prijema robe. Prvi kada špediter prima robu u svom skladištu ili u skladištu iporučioca, i drugi putem prevoznika kada špediter daje nalog prevozniku da utovari robu kod isporučioca.
- ❖ *Organizacija inspekcijskih pregleda robe* – vrši se za sve robe namijenjene izvozu. Ovu kontrolu sprovode ovlašćeni inspektorati, kojima je špediter dužan da prijavi robu i omogući pristup radi obavljanja pregleda.
- ❖ *Zaključenje ugovora o osiguranju* – Špediter zaključuje ovu vrstu ugovora samo po zahtjevu ili nalogu komitenta, jer ta obaveza ne proizilazi iz ugovora o špediciji sama po sebi.

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Organizacija izvoznog carinjenja robe* – obuhvata sljedeće radnje:
 - Prijavljivanje robe za izvozno carinjenje
 - Podnošenje deklaracije
 - Prijem deklaracije
 - Pregled robe
 - Svrstavanje robe po carinskoj tarifi
 - Utvrđivanje carinske osnovice
 - Izračunavanje dažbina koje se plaćaju pri izvozu
 - Naplata carinskih dažbina
 - Naknadno provjeravanje podataka o izvezenoj robi

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Aviziranje pošiljke* – je pismeno obavještenje špeditera primaocu robe ili njegovom špediteru u zemlji uvoza o prevoznom sredstvu, vrsti i količini robe, datumu otpreme i očekivanom vremenu dolaska na odredište
- ❖ *Praćenje izvršenja transporta* – predstavlja informaciju koju špediter po nalogu komitenta može nabaviti o dnevnom ili nedjeljnom kretanju pošiljke

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Polaganje računa komitentu* – predstavlja dužnost špeditera da nakon obavljenog posla položi račun svom nalogodavcu posla na dokumentovan i podroban način
- ❑ Dokumentovan način znači detaljno prilaganje odgovarajuće dokumentacije o svim nastalim troškovima
- ❑ Podroban način znači jasnu specifikaciju učinjenih troškova, sa priloženim dokazima da su bili opravdani

IZVRŠENJE ŠPEDITERSKOG POSLA IZVOZA

- ❖ *Naplata troškova i zaključenje predmeta* - predstavlja posljednji korak kada špediter stiče pravo naplate svojih usluga nakon položenog računa komitentiu.
- ❑ Špediter ima pravo na naplatu usluge i kada nije izvršio posao do kraja, ali samo na proporcionalni dio.
- ❖ Špediterski predmet se zaključuje poslije naplate potraživanja od komitenta i izvršenih plaćanja prema ostalim učesnicima u poslu, sa kojima je špediter u ugovornom odnosu.